

SMERNICE ZA BIBLIOTEČKE USLUGE NAMENJENE KORISNICIMA BRAJEVOG PISMA

IFLA Sekcija biblioteka za slepe

UDK 026/027:061.2(100)(062)
027.6-056.262(100)

Istorijat

Novembra 1994. Međuvladin savet Opšteg informacionog programa Uneska odobrio je novi, prerađeni tekst Uneskovog Manifesta za javne biblioteke. Manifest je sastavljen u saradnji sa Sekcijom za javne biblioteke Međunarodne federacije bibliotečkih udruženja i institucija (IFLA). Manifest objavljuje dva važna stava:

„Javna biblioteka, kao lokalna kapija znanja, pruža osnovne uslove za učenje tokom čitavog života, samostalno donošenje odluka, i kulturni napredak pojedinaca i društvenih grupa.

Ovaj manifest proglašava da organizacija Unesko veruje da su javne biblioteke životna snaga obrazovanja, kulture i informisanja, i neophodni činiooci društvenog života koji neguju mir i duhovno blagostanje, delujući na umove muškaraca i žena.

... Usluge javne biblioteke počivaju na načelu ravnopravnog pristupa za sve, bez obzira na starosno doba, rasu, pol, veru, nacionalnost, jezik, ili društveni položaj. Za korisnike koji iz bilo kog razloga ne mogu da koriste redovne usluge i građu obavezno treba obezbediti posebne usluge i građu, na primer za pripadnike jezičkih manjina, osobe s invaliditetom, ili ljude koji su u zatvoru ili bolnici”.

Među zadacima javne biblioteke navedenim u Manifestu je i razvijanje informacionih i računarskih veština, kao i pomaganje i iniciranje aktivnosti i programa na planu opismenjavanja.

Manifest jasno poziva one koji donose odluke na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i bibliotečku

zajednicu „u celini i širom sveta”, da primeni načela iz Manifesta. Unesko je prihvatio Brajevo pismo kao jedino taktilno pismo paralelno sa štampanim zapisom.

Javne biblioteke imaju bazičnu odgovornost prema korisnicima Brajevog pisma, a obezbeđivanje dostupa knjigama i uslugama na Brajevom pismu je sastavni deo svrhe i misije biblioteka, onako kako ih podržavaju IFLA i Unesko.

Savremena društva prihvataju da postoji veoma jaka veza između pismenosti, obrazovanja i ličnog, ekonomskog i društvenog blagostanja, kao i napretka zajednice, njoj susednih zajednica i čitave zemlje. Istraživanja u vezi sa slepim i sa osobama oštećenog vida koja su Severnoj Americi i Evropi sprovodile organizacije kao što su Švedska biblioteka zvučnih, i knjiga na Brajevom pismu, Biblioteka države Vašington za slepe, i osobe s invaliditetom (WSLBPH¹), i Biblioteka za slepe Kanadskog nacionalnog instituta za slepe (CNIB²), jačaju utisak, koji inače postoji u javnosti, da dobro razvijena umeća čitanja i pisanja poboljšavaju mogućnosti zapošljavanja, učenja na višim stupnjevima, i povećavaju nezavisnost. Sve tri studije pokazale su da su oni koji su naučili Brajevo pismo kao prvi medijum za čitanje, i intenzivno ga koristili, imali više šanse da razviju pozitivne čitalačke navike, zapošljavali se na mestima sa većom platom, i češće stizali do diplomskog nivoa studija. Ni tehnologija ni zvučni snimci nisu prihvatljive zamene za sposobnost čitanja i pisanja, što jednako važi za svet ljudi koji vide i onih koji su slepi. U obe zajednice osnov pismenosti je sposobnost čitanja i pisanja, štampane ili Brajeve azbuke. Namena sledećih

načela je da se duh Manifesta proširi na sve tipove bibliotečkih usluga namenjenih slepim i slabovidim osobama, pri čemu su pismenost i pristup presudni činioci koji otvaraju mogućnosti za one koji ne mogu da koriste štampanu građu.

Načela bibliotečkih usluga za korisnike Brajevog pisma

Slepim osobama je Brajevo pismo medijum za čitanje, paralelan štampanim slovima.

Biblioteke treba da pokažu dobru volju za popularisanje važnosti Brajevog pisma i da slepim članovima zajednice olakšaju pristup izvorima informacija na tom medijumu. Sledeća glavna načela su od presudnog značaja za sve tipove biblioteka čije usluge mogu koristiti slepi članovi zajednice. Biblioteke treba da:

1. Obezbede neograničen pristup zbirkama na Brajevom pismu, na načine koji odgovaraju uslovima u njihovim zemljama, na primer kroz saradničke poduhvate, slanje upita dobavljačima, međubibliotečku pozajmicu ili zajedničko korišćenje izvora sa drugim bibliotekama, ili obogaćivanjem sopstvenih zbirki, ako je to moguće.
2. Podstiču unošenje svih fondova na Brajevom pismu u nacionalne ili regionalne kataloge, ako je moguće.
3. Promovišu uključivanje Brajevog pisma u aktuelne programe opismenjavanja.
4. Uvrste knjige na Brajevom pismu, ili njihove štampane verzije, u svoje programe, kao što su časovi čitanja priča, književni razgovori, da bi se slepa deca od malena podstakla da čitaju zajedno sa svojim vršnjacima koji vide.
5. Unose zbirke na Brajevom pismu u opšte kataloge biblioteka ili, ako je tehnički izvodljivo, postavljaju hiperveze ka takvim zbirkama drugih biblioteka.

¹ WSLBPH – Washington State Library for Blind and Physically Handicapped – Biblioteka države Vašington za slepe i osobe s invaliditetom. (*prim. prev.*)

² CNIB – Canadian National Institute for the Blind – Kanadski nacionalni institut za slepe (*prim. prev.*)

6. Edukuju one koji upravljaju bibliotekama i zaposlene u njima u vezi sa Brajevim pismom, kao medijumom pismenosti za slepe i slabovide osobe.
7. Koriste Brajevo pismo za komunikaciju sa slepim i slabovidim osobama – svojim korisnicima u zajednici.
8. Promovišu postojanje bibliotečkih usluga na Brajevom pismu, unutar zajednice kojoj su namenjene usluge biblioteke.

Smernice za obogaćivanje zbirki na Brajevom pismu

Ove smernice podrazumevaju neophodan minimum za dodavanje novih knjiga na Brajevom pismu ili informacija iz drugih mreža i izvora, za njihovu dostupnost i korišćenje od strane onih pripadnika neke zajednice koji čitaju na Brajevom pismu:

1. Tačna reprodukcija sadržaja objavljenog štampanog izdanja nekog dela treba da bude najvažniji uslov koji će zadovoljiti knjige ili druga građa kada se prenesu na medijum koji je proizvod na Brajevom pismu, kao što su knjige od čvrstog materijala ili elektronski diskovi.
2. Ako se izostavlja deo sadržaja, na primer grafički prikazi, ilustracije ili reklamni oglasi u časopisima, o tome treba da postoji napomena.
3. Knjige na Brajevom pismu treba da u potpunosti budu usaglašene sa kodovima koji su u savremenoj primeni, onako kako ih propisuje ovlašćeno telo za standardizaciju u svakoj zemlji.
4. Svaki tom na Brajevom pismu treba da sadrži:
 - a) Naslovnu stranicu, sa potpunim naslovom, imenom autora i brojem tomova, koja nadomešćuje naslov i naslovne stranice svakog toma.
 - b) Podatke o datumu zaštite autorskih prava i njihovom vlasniku, kako se pojavljuju u štampanoj verziji.
 - v) Izdavačev prikaz knjige i informacije o autoru, sa omota knjige.
 - g) Časopisi treba da na prednjoj stranici omota sadrže naslov, mesec i godinu izlaženja broja; tom i broj pojedinačne sveske.
 - d) Časopisi treba da sadrže imena glavnih urednika.
 - đ) Komercijalni časopisi treba da sadrže adrese uredništva.
5. Pri obezbeđivanju informacije treba podsticati izradu taktilnih ilustracija.
6. Knjige od čvrstog materijala na Brajevom pismu treba da budu kvalitetno upakovane da bi se zaštitile od oštećivanja prilikom slanja poštom ili tokom transporta. Takođe, korisnicima treba da bude lako da ih ponovo zapakuju, da bi ih vratili.
7. Označavanje nalepnicama na omotu treba da bude u štampanom vidu i na Brajevom pismu.
8. Mora se voditi računa o zahtevima i propisima u vezi sa autorskim i srodnim pravima koji važe u datoj državi.
9. Knjige moraju biti povezane na odgovarajući način da bi knjiga imala čvrstinu i da bi se vrhovi tačkica zaštitili od oštećenja, a istovremeno čuvale stranice i sprečilo njihovo lako otcepljivanje. Treba omogućiti da se knjige čitaju ravno položene.

.....
Prevela sa engleskog Gordana Ljubanović
.....